

Dynda věnuje tzv. lidové démonologii, v níž si všímá běsů, upírů, víl a obecně nižší mytologie. Pozoruhodná je pak následující kapitola, která tematizuje nejasnou postavu Roda a Rožanice. Nakonec se autor zabývá dalšími projevy archaického kultu, jak jej zachycuje rané středověká homiletika: pohřebními zvyklostmi, slavnostmi, hostinami, svatbami a magií.

Do druhé části knihy vybral Dynda deset reprezentativních kázání, přičemž u dvou navíc uvedl alternativní variantu. Všechna kázání jsou otištěna v originále s vůbec prvním českým překladem. Stejně přínosnou práci odvedl Dynda už ve své předchozí publikaci, do níž zařadil originály a překlady u nás dosud nepublikovaných textů (např. staropolských kázání či životopisů bamberského biskupa Otty). Nyní se českému čtenáři dostávají do ruky homilie jako *Kázání jakéhosi milovníka Krista horlícího pro pravou víru* nebo *Kázání svatého Řehoře Bohoslovce sepsané s výkladem o tom, jak pronárodové dříve byli pohany a klaněli se modlám a oběti jim kladli, což i nyní mnozí činí* či *Kázání svatého otce našeho Jana Zlatoústého, arcibiskupa konstantinopolského, o tom, jak dříve pohané věřili v modly*.

Přínos Dyndovy knihy je nepochybný. Uvádí do českého prostředí texty, které rozšiřují poznání slovanského pohanství a zpřístupňují nám z první ruky informace nezbytné ke zkoumání duchovního světa slovanského etnika, což je zásadní výbava i pro české medievisty. S tím souvisí též možnost komparace staroruských homilií s materiálem českým a středoevropským nejen co do obsahu, ale i z hlediska formy a struktury. Až příliš dlouho nechávala česká medievistika stranou bohatý pramenný materiál východoevropský a balkánský, což vedlo k jisté deformaci v nazírání na povahu a místo české středověké společnosti v evropském kontextu.

Dynda předkládá rovněž vlastní portrét slovanského archaického náboženství. Děje se tak sice na omezeném prostoru, to však nic neubírá na jeho hloubce a důraznosti. Autor skutečně shrnuje dosavadní bádání o slovanském pohanství, prokazuje nezvyklý vhléd do tematiky, představuje základní milníky při debatách o ožehavých otázkách (dvojvěří, synkretismus) a precizně posuzuje nejrůznější teorie a závěry. Dyndův text prozrazuje brilantního stylistu a pronikavě myslícího badatele zároveň. Přestože má autor pro teoretickou část jen nevelký prostor, čtenář si odnáší dojem, že nic nebylo opomenuto, nic nezůstalo nezodpovězeno a autorův argumentační postoj stojí na neochvějných základech.

Publikace Jiřího Dyndy je jedinečným počinem, jenž navazuje na předchozí svazek

latinských textů, tematiku ale rozšiřuje a doplňuje. České prostředí je tak obohaceno o významný pramenný a badatelský materiál, který by neměl zůstat bez pozornosti a ležet ladem.

MICHAL TÉRA

Olivier MARIN, *Geneze pražského reformního hnutí (1360–1419)*, přeložila Karolina Srncová, Karolinum, Praha 2017 (= *Medievistika*)

521 s., ISBN 978-80-246-3136-3

„Proč se husitství zrodilo v Praze?“ Touto otázkou otevírá francouzský historik Olivier Marin své široce pojaté přemýšlení o myšlenkovém kvasu v Čechách v době, kterou v české historiografii označujeme jako předhusitskou. Autor ale koncept usměrněný a limitovaný adjektivem „předhusitský“ nechává stranou, neboť jeho úvahy o reformním hnutí v Čechách se odehrávají na daleko komplexnějším poli. To mu dává možnost sledovat vzájemně provázané jevy a interpretovat je bez retrospektivy pozdějšího vyústění v husitství. Marin přitom nepopírá, že husitství je důležité a centrální téma, jemuž lze porozumět (mimo jiné) analýzou jevů, jež provázely jeho vznik. Na období „před husitstvím“ nicméně nahlíží nezávisle na tom, jak vše skončilo. Opoustí lineární kauzalitu tzv. předchůdců husitství, čímž se mu otevírá o hodně širší badatelské pole. Pozornost tak Marin průřezově zaměřuje i na fenomény, které zpravidla do úvah o českém reformním hnutí nepatřily, například na snahu o korekci uvnitř diecézního kléru nebo na působení německy mluvících mistrů na pražské univerzitě.

Olivier Marin pracuje s jinou perspektivou, než jakou je nevyhnutelně směřování české reformy k husitství. Jedním z „nehusitských“ impulzů, jež vnímá jako velmi důležité pro formování reformních myšlenek a jejich nositelů v Čechách, byl spor mezi mendikantskými řády a světským klérem o výkon duchovní správy, který se v Evropě rozhořel ve 13. století a do něhož se postupně zapojili i významní teologové a intelektuálové své doby, Jana Viklefa nevyjímaje. Právě v kontextu tohoto sporu a vlivu protimendikantské tradice na pražské reformátory, včetně Tomáše ze Štítného, Milíče z Kroměříže, Matěje z Janova, Mikuláše z Drážďan a Jana Husa, autor nahlíží na formující se pražské reformní hnutí. Matěj z Janova je v knize představen jako pilný čtenář spisů pařížských intelektuálů, na prvním místě Viléma

ze Saint-Amour, jehož díla byla hluboce ukotvena v protimendikantské polemice; také Mikuláš z Drážďan vystupuje jako autor; jenž do svého myšlenkového světa nasál mnohá stereotypní protimendikantská témata. V případě Mikuláše z Drážďan upozornil Marin mimo jiné na profetické texty mylně připisované Hildegardě z Bingenu, čímž otevřel důležité badatelské téma. Odpor k mendikantům, ve velkém převzatý českými autory ze západoevropské tradice, má v Marinových úvahách o reformním hnutí klíčovou pozici. Tím činí z české reformy alespoň v jedné z jejích vrstev součást širokého evropského proudu. Českému čtenáři, který přivykl zaběhnutým historiografickým interpretacím, tak nabízí velmi inovativní pohled.

Kniha je rozdělena na čtyři části, v nichž autor postupně analyzuje fenomény, které spoluvytvářely reformní prostředí, a skupiny, jež se do něj zapojily. Postupně tak představuje snahy vysokých představitelů církevní hierarchie o reformu diecézního kléru, zmíněný kontext střetu světského duchovenstva a mendikantů, neopomenutelný vliv Viklefova učení, reformní smýšlení a snahy univerzitních mistrů, a to včetně těch německých, nostalgii po uspořádání prvotní církve, důležitou otázku eucharistie a častého přijímání i fenomén laické zbožnosti a vytvářivších se skupin zbožných laiků. Nezapomíná ani na problematiku národní příslušnosti hlasatelů reformy.

Svou knihu publikoval Olivier Marin ve Francii již roku 2005. Po dlouhých dvanácti letech se jí dostalo i českého překladu, což velmi vítaně usměrnilo a ještě usměrně přemýšlení českých historiků o dění v druhé polovině 14. a prvních dvou desetiletích 15. století. Převést Marinův komplikovaný, rafinovaný jazyk do češtiny byl jistě nesnadný úkol. Překladatelka se ho zhostila statečně, textu by nicméně prospěla revize v místech, kde česká verze špatně převádí svou předlohu (a tím autorovi knihy neprávem podsovává chybné interpretace). Pokud Marin například mluví o tom, že „Milíč, následujeme-li Matěje z Janova, věřil svého času, že rozpoznal Antikrista v císaři Karlu IV.“ (s. 379 francouzského originálu), nekoreponduje to s překladem, který uvádí, že „Milíč [...] po vzoru Matěje z Janova svého času věřil, že rozeznává Antikrista v osobě císaře Karla IV.“ (s. 266 českého překladu).

Čeští historici mívají tendenci, mnohdy oprávněnou, pohlížet na zahraniční badatele, kteří se věnují bohemikálním tématům, s primární nedůvěrou. Olivier Marin již před mnoha lety přesvědčil, že v jeho případě to není potřeba. Kniha o pražském reformním hnutí je mimořádně kvalitním, komplexním zpracováním dané

problematiky, jež vneslo do české historiografie neobyčejně inspirativní perspektivy zkoumání. Možná ještě nějaký čas nebudeme s určitostí vědět, proč husitství vzniklo v Praze, pro přemýšlení o tom však máme k dispozici mnohé nové impulzy.

PAVLÍNA CERMANOVÁ

DĚJINY UMĚNÍ

Slovanský klášter Karla IV. Zbožnost, umění, vzdělanost / The Slavonic Monastery of Charles IV. Devotion, Art, Literary Culture, ed. KATEŘINA KUBÍNOVÁ, Artefactum, Praha 2016

143 s., ISBN 978-80-86890-84-5

Katalog *Slovanský klášter Karla IV.* zprostředkovává dvoujazyčné texty a popisky stejnojmenné výstavy, konané ve spolupráci Ústavu dějin umění, Slovanského ústavu a Kabinetu hudební historie Etnologického ústavu AV ČR v květnu až listopadu 2016 v prostorách kláštera Na Slovanech. Tato karlovská fundace k sobě vždy přitahovala zájem mnoha odborníků, záměrem hlavních autorek Kláry Benešovské a Kateřiny Kubínové tedy bylo především srozumitelné představení dosavadních výsledků bádání širší veřejnosti, čemuž odpovídá také stručnost a výstižnost textů.

Podnázev výstavy *Zbožnost, umění, vzdělanost* nastiňuje tři tematické celky, které jsou společným jmenovatelem zaštiťujícím fond dochovaných výtvarných a literárních památek. Uvedené soubory jsou představeny menšími subtématy, jež svým rozsahem nepřekračují jednu stranu. Jednotlivé body zájmu jsou přehledně uchopeny stručným textem na reversu a fotografiemi s popisky na aversu každé dvoustrany. Čtenář si tak snadno udělá představu o struktuře výstavy, která měla ve vlnu výhody prezentování tématu in situ a jejíž doprovodné texty je možno si prohlédnout v klášteře dodnes.

První část *Počátky kláštera a jeho architektura* přibližuje nejstarší dějiny fundace a představuje Slovy v kontextu urbanismu Nového Města pražského. Autorky K. Benešovská a K. Kubínová kladou důraz na tezi spojující klášter s ceremonii ukazování relikvií u příležitosti svátku Kopí a hřebů Páně na dnešním Karlově náměstí; fundace je v textu vnímána jako zcela výjimečná,